

Abc i Ödeshög

före folkskolan.

*Hur man innan folkskolestadgan 1842
sökte bibringa de unga läskunnighet.*

Vi ha förut berättat om försöken att få till stånd ett ordnat skolväsende i Ödeshög under senare hälften av 1700-talet. Här nedan skildras nu hur skolfrågan på 1820-talet skred framåt mot sin lösning.

Gossen förhördes vid sockenstämman.

Sedan den De Rogierska donationen tillkom år 1804, dröjde det åtskilliga år innan någon ny åtgärd vidtogs för skolundervisningens ordnande. Först år 1814 finner man att vid sockenstämman den 25 maj förhördes lille gossen Anders Petersson från Äeryds ägor och "fants hafva gjort berömliga framsteg uti innanläsning samt uppmuntrades till vidare flit". Det torde vara ett unikt förhållande att förhör med barnen ägde rum vid sockenstämorna.

År 1820 hade prosten Gustaf Rosén föresatt sig att Ödeshögs församling skulle ha ett ordnat skolväsende. Han hade upprättat ett fullständigt förslag för undervisningens ordnande och omkostnaden för densamma. Han föreslog bl. a. att som lärare skulle anställas avskedade grenadjären Stark, "som äger bepröfvad skicklighet att lära barn väl läsa i bok". Stark skulle bo i sockenkammaren och undervisningen skulle ske i sockenstugan eller nuvarande gamla kommunalrummet. I ersättning begärde Stark för varje barn, "som han lärde väl och rent läsa innan uthi Catechesen och Psalm-Boken, det må fordra längre eller kortare tid" 3 riksdaler 16 skilling banko. De besparade räntorna av skoldonationerna uppgingo vid denna tid till 32 riksdaler varför prosten Rosén beräknade att 6 barn från slättbygden skulle erhålla undervisning, medan den

övriga delen av räntan skulle användas för undervisning av skogsbygdens barn. Det var även prostens Roséns förhoppning att någon skicklig person även där skulle åtaga sig undervisningen.

Barnen strejkade från skolgången.

Församlingens pastor erhöll församlingens fulla förtroende att utvälja de barn, som skulle erhålla undervisning. Dessutom skulle var och en äga rätt att ackordera med Stark om undervisning, och det uttalades en förhoppning om att de förmögnare församlingsmedlemmarna inte skulle försaka det tillfälle, som nu yppades.

Vid stämman den 25 oktober samma år konstaterade ordföranden, prosten Rosén, att undervisningen under den gångna sommaren icke berett den nytta, som åsyftats och som hade kunnat vinnas, helst "som det på den antagne barnalärorens flit och skickelighet icke voro något att anmärka". Orsaken till det mindre goda resultatet låg "endast i den tröghet och motvilja, som för sports hos dem, hvilka hade bort begagna sig af en så välgörande inrättning". Bland 9 fattiga och vanvårdade barn, som ägt tillstånd att kostnadsfritt besöka skolan, hade endast tre ordentligt inlärt sig. De övriga hade oaktat prostens uttryckliga kallelse och hans därefter särskilt givna föreställningar antingen icke kommit alls eller blott en och annan gång. Likaså yttrade prostens sitt bekymmer över att församlingens förmögnare inneväntade icke dragit fördel av skolan, trots att många av dem voro i stort behov av undervisning. Prosten hemställde till församlingens noggrannbetänkande skolans värde och manade till behjärtande av den antagne lärorens ställning som överlärd

Åbs i Ödeshög före folkskolan.

(Forts. från sid. 6.)

om att genom sorgfälligt arbete i sitt nya yrke kunna försörja sig själv, hustru och flera barn.

Efter att ha tagit ärendet i övervägande fann församlingen nödigt att bibehålla skolan, och i afseende på dem, som skulle undervisas kostnadsfritt, beslöts att icke utmäta det straff som gällande författningar föreskrevo. Däremot beslöts att ge dem allvarliga föreställningar om ett bättre iakttagande av sin plikt, "med förståndigande tillika, att man vore nödsakad till strängare mått och steg så fram ej detta ville hjälpa". Beträffande de förnögnares barn beslöts, att därest de icke bevista skolan, skulle deras föräldrar, utom det vite, som lagen föreskrev, erlägga till den antagne lärarens betryggande underhåll ett arvode av 3 Rdr. 16 skl. för varje barn. Prosten Rosén utlovade till nästa husförhör en noggrann undersökning huruvida vad som beslutats verkligen efterföljes.

Trots de stränga bestämmelserna om bevistandet av skolan visade det sig emellertid vara omöjligt att upprätthålla densamma. Vid en sockenstämma den 18 maj 1821 beslöts att skolan skulle upphöra. Däremot bestämdes att av skolkassan lämna understöd till fattiga föräldrar, som lära sina barn att läsa. Härvid skulle emellertid iakttagas att barnen "efter slutad läro tid" skulle infinna sig hos prostén för att prövas "huruvida det med understödet åsyftade goda ändamålet vunnits". Av denna orsak beviljades redan vid samma dags stämma torparen Beckman på Fogeryd och Carl Petersson å Haddåsen, vilkas barn undervisats av "Hjalmar i Tellekullen", 2 Rdr. 32 skl. vardera.

Drängen Peter Andersson

Östergötlands J. U. F.-distrikt.

—//—

Från gårdagens årssammanträde
i Lunnevad.

—//—

Östergötlands distrikt av J. U. F. höll i går årsstämma på Lunnevad. Av styrelsens berättelse framgick, att distriktet har 33 avdelningar, av vilka tre tillkommit under fjolåret. Medlemsantalet är 1,584. Distriktet har åtnjutit anslag från hushållningssällskapet, flertalet hushållningsgillen och mejeriförbundet. Förbundets silvermärke har under året tilldelats fru Gerd Westman-Kärrsgård, förut tillhörande Normlösa-avd., samt herr Tage Brinkfelt, Moga-gata—Skönberga, och Einar Stefansson, Norra Kinda. I berättelsen erinrades till sist om agronom Ruben Lundbergs fränfalle och hans arbete för J. U. F.

Ungdomskonsulentén, agronom H. Brandt, påtalar i sin berättelse bl. a. svårigheten att erhålla verkligt bra klubbledare, och utan ledning av en sådan kan odlingsintresset ej uppehållas. I odlingsstävlingarna deltog 269 personer och i arbetstävlingarna 123. Studielederen, rektor L. Fransson, meddelade att inom avdelningarna finnas 27 studiecirklar.

På styrelsens förslag beslöts att distriktstävlingar under året skola hållas i odling av rotfrukter och sockerbeter, plöjning, exteriörbedömning, fröodling, fågelskydd, kåninskötsel och biskötsel. Styrelsen föreslog, att man dessutom skulle anordna tävlingar i form av "femkamp" inom avdelningarna för att sedan man provat tävlingsformen kanske upptaga den som distrikts-tävling ett annat år.

Till ledamöter av styrelsen omvaldes greve Carl Douglas, konsulent Gideon Johansson, Linköping, lantbr. Runar Johansson, Korp-klev, Kisa, handl. Helmer Eriksson, Kisa, rektor L. Fransson, Höje, hemkonsulent Ruf Wallensteen, fr.

lyckades dra som lärare.

Den förste läraren i Ödeshög, som under en längre tid handhaft undervisningen, var drängen Peter Andersson. Han var född i Ödeshög midsommardagen 1797, och kyrkoböckerna förtälja, att "han gick på träben". Han var år 1820 boende i Gräsberg och begärde då hjälp av fattigkassan "för inköp av en kammare", vilken skulle kosta 20 Rdr. När han var "skicklig att undervisa barn" beviljades framställningen på så sätt att han erhöll 8 Rdr. ur fattigkassan. Vid en stämma den 18 maj 1821, alltså samma stämma, då man beslutade om skolans upphörande, intygades att Peter Andersson "med berömvärd sorgfällighet undervisat de barn, som till icke ringa antal honom anförtrots, och af hvilka församlingen kan lofva sig i detta afseende god nytta i framtiden". Peter Andersson beviljades vid detta tillfälle ett ytterligare bedrag till sin kammare av 4 Rdr., och den 21 okt. samma år erhöll han ett ytterligare anslag av 5 Rdr. 16 skl. banko för att han undervisat tvenne fattiga barn. På sockenstämma den 7 maj 1823 beslöts att han ur skolkassan skulle årligen erhålla 8 Rdr banko "till en uppmuntran för den berömliga möda, hvarmed han fortfar att använda vid undervisningen". Dessutom beviljades han särskilt 1 Rdr. 16 skl för undervisning av gossen Samuel Pehrsson från Gumby.

Peter Andersson kom så småningom på grön kvist. I slutet av år 1823 gifte han sig och var då "barnalärare och dräng" på Ödeshögs Skrapegård. Bruden var rusthållaredottern Maja Stina Johansdotter på Maltmossen. Han fortfor emellertid med undervisningen fram till 1826, då det årliga arvudet till honom indrogs. Anledningen hertill var att han inte längre hade tid af i samma utsträckning som förut un-

Olga Svensson, Mogata, rektor Per Söderbäck, hr Harald Scheller, St Anna, och förvaltare Folke Göransson, Godegård. Till suppleanter omvaldes lantbrukare Nils Nilsson, Normlösa, fr. Margareta Hydén, Stjärnorp, och hr Arne Fager, Örbärga. Till ombud vid sammanträde med Östergötlands bildningsförbund valdes folkskollärare Öhrner, Stjärnorp, och lantbr. Nils Nilsson, Normlösa.

Efter en paus följde föredrag av fil. mag. V. Sahlström. Lunnevad, om "Föreningsarbete och möteskultur", varpå följde glutsång av rektor Söderbäck och agronom P. Olausson.

Ydrebygden.

Dödsfall.

Lantbrukaren Johan Nilsson, Sjöstugan, Asbysand, avled på lördagen i en ålder av 83 år. Närmast sörjande äro barn, barnbarn och barnbarnsbarn.

Inga bärighetssiffror

gälla för vårisarna — spröda, porösa och vattenbemängda. Under inverkan av dagsmeja, ström och vind minskas bärkraften hastigt dag från dag, timme från timme. Tag varning av vårvintrarnas olyckskrönika!

Sv. livräddningssällskapet.

dervisa barnen. Prosten Rosén såg detta med stor ledsnad, och Peter Andersson lovade att så långt hans tid räckte till ägna sig åt lärarekallet. Detta skedde tydligen blott i ganska liten utsträckning, ty om något år finna vi Peter Andersson som välbeställd arrendator av Ödeshögs Brännegård, vilket väl var mera lönande än att ägna sig åt lärarens yrke.

(Forts.)

C e b e.